

Dějiny úpolových sportů

Přednášející: PhDr. Zdenko Reguli, Ph.D.

Obsah předmětu

- ☞ Úvod do dějin úpolových sportů
- ☞ Starověké olympijské a moderní olympijské hry
- ☞ Úpolové sporty na území ČR

☞ Literatura

- Grexa, J. Přehled světových dějin sportu.
- Reguli, Z. Úpolové sporty
- Přednášky předmětu Dějiny úpolových sportů
- **Kronos: A Chronological History of the Martial Arts and Combative Sports** <http://ejmas.com/kronos/index.html>

Časová osa

- ▣ Pravěk 3 mil. – 3500 př.n.l.
- ▣ Starověk - 5. stol n.l.
- ▣ Středověk - 15. stol n.l.
- ▣ Novověk - 18.-20. stol. n.l.
- ▣ Moderní dějiny - současnost

Pravěk

- Doba kamenná (cca 3 miliony let př. n. l. - 4. tisíciletí př. n. l.)
 - Homo habilis 2,33 mil.
 - Homo sapiens 280 tis.
- Starší doba kamenná
 - Paleolit (cca do 11. tisíciletí př. n. l.)
 - Mezolit (cca do 8. tisíciletí př. n. l.)
- Mladší doba kamenná
 - Neolit (cca do 5200 př. n. l.)
 - Eneolit (chalkolit, doba měděná, na Předním východě cca do 3500 př. n. l.)

Starověk

- ☞ Doba bronzová (cca do 750 př. n. l.)
 - Starší doba bronzová (cca do 1550 př. n. l.)
 - Střední doba bronzová (cca do 1330 př. n. l.)
 - Mladší doba bronzová (cca do 750 př. n. l.)
- ☞ Doba železná (cca 750 př. n. l. - 0)
 - Starší doba železná (cca do 400 př. n. l.)
 - Mladší doba železná (cca do 0)
- ☞ Doba římská (cca 0 - 400 n. l.)
- ☞ Doba stěhování národů (cca po 400 n. l.)

Středověk

- ☛ Raný středověk 5. - 11. století
- ☛ Vrcholný středověk 11. - 14. století
- ☛ Pozdní středověk 14. - 15. století

Novověk / moderní dějiny

- ☛ 1492, objevení Ameriky.
- ☛ 1485, konec války Růží (Anglie)
- ☛ 1453, dobytí Konstantinopole Turky
- ☛ 1517, veřejné vystopení M. Luthera
- ☛ Atd.

Z historie úpolových činností

Prehistorie

Úpolové činnosti na počátku lidstva:

- ☑ Lov a získávání potravy
- ☑ Boj, ochrana rodu
- ☑ Tělesná cvičení, hry

- ☑ Iniciační obřady
- ☑ Bojové činnosti jako startér vývoje lidstva
- ☑ Bojové činnosti jako součást fylogeneze člověka

Z historie úpolových činností Starověké civilizace

Archeologický výzkum dokazuje existenci řízeného nácviku úpolů

- Indie
- Mezopotámie
- Egypt
- ...

Z historie úpolových činností

Egypt
3100 př.n.l.

Rukojeť obřadního nože

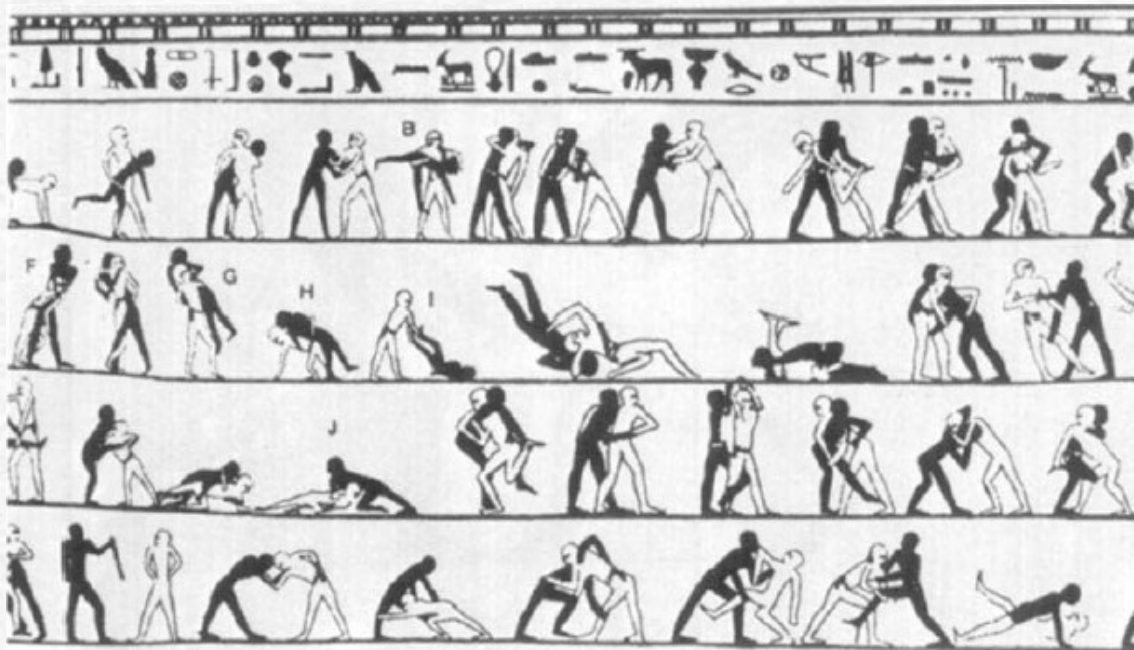
Z historie úpolových činností

Sumer
Naleziště Džafaja u Bagdádu

2800 př.n.l.
Bronzová soška

Z historie úpolových činností

Egypt, Ben Hasan
Hrobka prince Chetiho
2050 př.n.l.

Sociálně – historické aspekty

- Bojovníci – mýtičtí hrdinové
 - Přiznání magických vlastností bojovníkům – hrdinům

Sociálně – historické aspekty

- ☞ Bojovníci – mýtičtí hrdinové
 - Přiznání magických vlastností bojovníkům – hrdinům
- ☞ Bohové nebo jejich potomci
- ☞ Potomek boha a člověka
- ☞ Člověk ve spojení s božskou silou (předmětem)

Sociálně – historické aspekty

- Sakralizace – posvěcení boje (i násilí)
 - Potřeba omluvy
 - boží vůle
 - vyšší ideály
 - společenská nevyhnutelnost – sebeochrana)
 - Bojové činnosti jako nedílná součást vzdělání a dobrých mravů

Úpolové sporty na starořeckých olympijských hrách

708 př. n.l., 18. hry	palé (zápas) palé jako součást pentatlonu (pětiboje)
688 př.n.l., 23. hry	pigmé (box)
648 př.n.l., 33. hry	pankration (všeboj)

Řím – úpadek sportu ?

Gladiatorské zápasy:

▣ Profesionalizmus

▣ Specializace

▣ Brutalizace

- Rozvoj vojenství, medicíny
- Cíle gladiátorských her z hlediska jejich současníků

Rytíři - Evropa

7 ctností (septem probitates):

- jízda na koni (equitare),
- plavání (natate),
- lukostřelba (sagitare),
- zápas (caestibus), šerm (certare),
- lov (aucupari),
- šach (scacis ludere),
- veršování (versificare)

Rytíři – samurajové, Japonsko

☞ Bunbu rjódó:

- Dvojí cesta – vzdělání v boji i kultuře

Rytířská výchova

- ▣ Od 7 let páže
- ▣ Od 14 let panoš
- ▣ Od 21 let rytíř

Praxe rytířů

- ▣ Boj, války
- ▣ Lov
- ▣ Rytířské turnaje:
 - Do 15. – 16. století bojový charakter
 - Fiktivní systém inscenovaných soubojů

Měšťanská a lidová kultura

☛ Křesťanství : Ora et labora
(modli se a pracuj)

☛ Společenské vrstvy:

- bellatores (ti, kteří válčí)
- oratores (ti, kteří se modlí, duchovenstvo)
- laboratores (ti, kteří pracují)

Rytířské akademie (17., 18. stol.)

- ▣ **Nástup humanizmu, znovuobjevování antických i rytířských ideálů**
- ▣ **Rytířské akademie**
- ▣ **Filantropina (Guts-Muts ve Shephentalu)**

Úpoly v tělovýchovných systémech (19. stol.)

- ☛ Německo – turnérské hnutí
(vlastenectví+branná
příprava+gymnastika)
- ☛ Švédsko – gymnastika
vojenská, pedagogická,
zdravotní, estetická
- ☛ Francie – F. Amoros, tělesná
výchova pro mládež
- ☛ Anglie – orientace na sport

Úpoly na našich územích

Staří Slované

5. – 6. stol.:

- Různé samostatné rody
- Neměli stálé vojsko
- Upřednostňování partyzánského vedení války

Středověk

- ☛ Úpolové činnosti v rytířské kultuře
- ☛ Měšťanská kultura:
 - I úpolové hry
 - Vztah ke každodennímu životu

Postupná institucionalizace

- 1659 - založena Královská česká zemská stavovská šermírna
- Městské šermírny
- Setkávání různých společenských skupin

Tělovýchovné ústavy v Česku

- 1830 Hirschův ústav v Praze
- 1843 Steffanyho (později přejmenován na Stegmayerův)
- 1845 Segenův
- 1848 Schmidtův-Malypetrův
- 1862 - Sokol

Rozvoj sportu

- Šerm

- Zápas a box (přelom 19. – 20. stol.) –
těžká atletika

 - Amatéri

 - Profesionálové

- Džúdzucu (kolem 1910)

První Československá republika

☞ Rozvoj úpolů, stejně jako všeho v nové republice

☞ Zákon o branné výchově

1. 7. 1937:

- Podpora tělovýchovných aktivit
- Zvýšený zájem o úpolové činnosti
- Spojení s branností a vlastenectvím

2. Světová válka

- ☞ Centralizace zájmové činnosti
- ☞ Podpora úpolových sportů – nástroj propagandy
- ☞ Osobnosti v perzekuci/v bojích

Socialistický sport

- ☒ Výrazná orientace na soutěž
 - Propagace režimu, boj mezi kapitalizmem a socialismem
- ☒ Centralizace sportu (Národní front – ČSSTV)
- ☒ Podpora mládeže
- ☒ Podpora vrcholového sportu

Oddíly a jejich členové 1957-1978

Sport	Rok	1957	1961	1966	1968	1972	1978
	Box		109	133	94	75	57
		2772	4583	3387	2866	2831	3319
Džúdó a karate		41	81	112	116	133	230
		1158	3150	4907	4963	7193	1538 3
Šerm		33	64	77	64	57	51
		1083	2060	2789	2106	1985	2002
Zápas		79	119	103	71	71	81
		1856	4068	4289	3449	3914	5096

Po roce 1989

- Snížená podpora státu
- Vícezdrojové financování
- Rozvoj nových úpolových sportů
- Decentralizace sportovního hnutí

Úpolové sporty v olympijském hnutí

Úpolové sporty na starořeckých olympijských hrách

708 př. n.l., 18. hry	palé (zápas) palé jako součást pentatlonu (pětiboje)
688 př.n.l., 23. hry	pigmé (box)
648 př.n.l., 33. hry	pankration (všeboj)

Olympijské hnutí

- ☛ Mezinárodní olympijský výbor (IOC)
- ☛ Organizační výbory olympijských her
- ☛ Národní olympijské výbory
- ☛ Mezinárodní federace
- ☛ Národní organizace
- ☛ Kluby
- ☛ Samotní sportovci

V současnosti v programu OH

Šerm (1896)

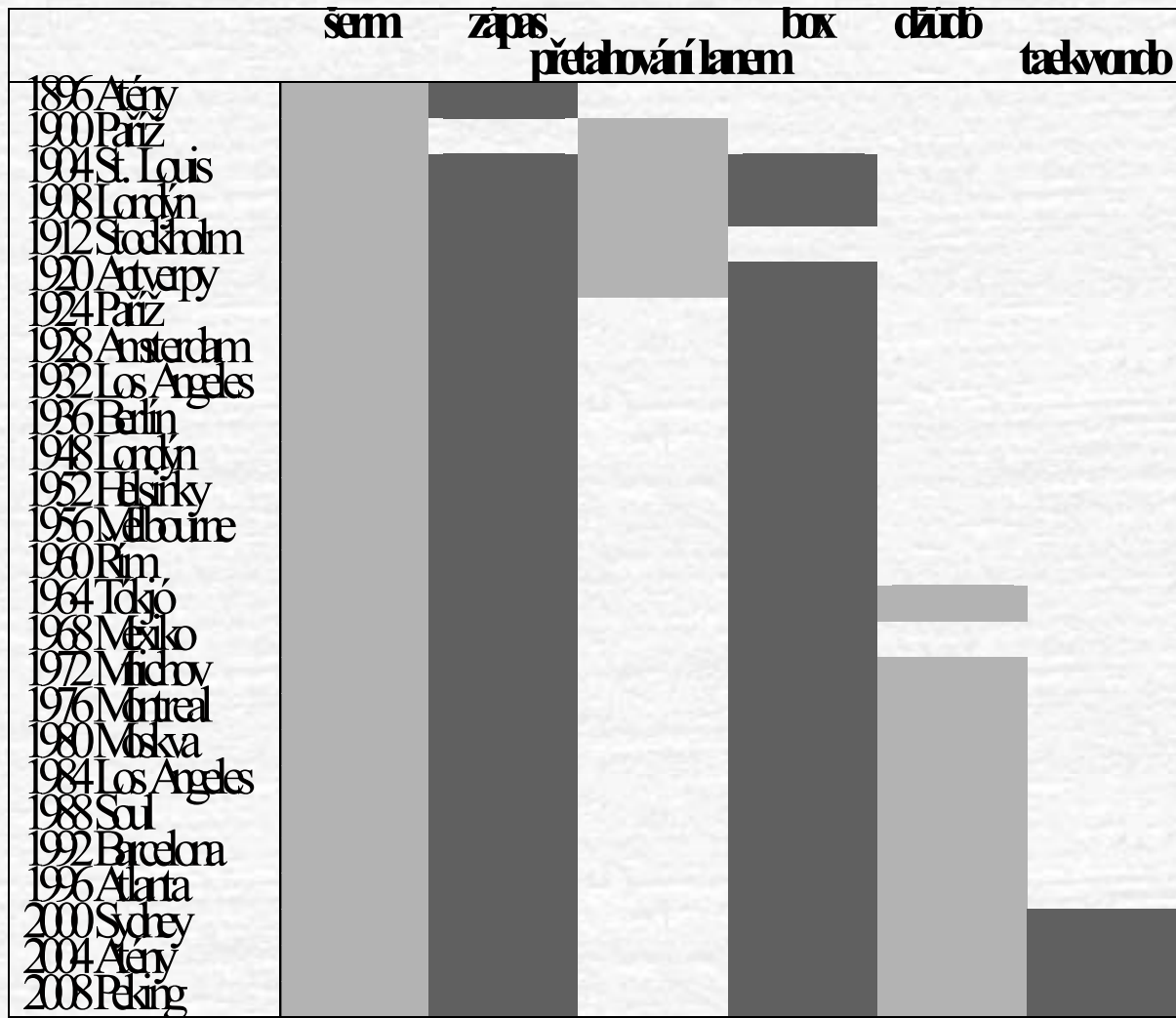
Zápas (1896)

Box (1904)

Džúdó (1964)

Taekwondo (2000)

Úpolové sporty na novodobých olympijských hrách

Šerm

Ženy	Muži
Kord (individ.)	Kord (individ.)
Fleret (individ.)	Kord (team)
Fleret (team)	Fleret (individ.)
Šavle (individ.)	Šavle (individ.)
Šavle (team)	Šavle (team)

Zápas

Ženy (jen volný styl)	Muži (ř-ř i volný styl)
-48 kg	-55 kg
-55 kg	-60 kg
-63 kg	-66 kg
-72 kg	-74 kg
	-84 kg
	-96 kg
	-120 kg

Box

muži

+ 91kg	57 - 60kg
81 - 91kg	54 - 57kg
75 - 81kg	51 - 54kg
69 - 75 kg	48 - 51kg
64 - 69 kg	- 48kg
60 - 64 kg	

Džúdó

Ženy	Muži
-48 kg	-60 kg
-52 kg	-66 kg
-57 kg	-73 kg
-63 kg	-81 kg
-70 kg	-90 kg
-78 kg	-100 kg
+78 kg	+100 kg

Taekwondo

Ženy	Muži
-49 kg	-58 kg
-57 kg	-68 kg
-67 kg	-80 kg
+67 kg	+80 kg

Otázky k ženským úpolovým disciplínám

- ☛ Jaká je historie ženských úpolových disciplín na OH?
- ☛ Co zjistíme z porovnání ženských a mužských disciplín?
- ☛ Jaká je současná situace a co očekáváme v budoucnosti?

Ženské úpolové disciplíny

- ☑ Šerm (fleret), 1924, Paris
- ☑ Džúdó, 1992, Barcelona
- ☑ Taekwondo, 2000, Sydney
- ☑ Zápas, 2004, Athens

Časový odstup zařazení ženských a mužských úpolových disciplín

	šerm	zápas	džúdó	taekwondo
soutěže mužů	1896	1896	1964	2000
soutěže žen	1924	2004	1992	2000
časový posun	28	108	28	0

Conclusion

- The only combat sport and an Olympic sport in general in which women do not compete is boxing.
- Among Olympic combat sports there are fighting disciplines where two persons fight according to given rules for a victory in a sports combat. Generally these disciplines are popular with men, also in global terms. Therefore, the integration of women's disciplines in these sports as an alternative to men's sports can be considered unnatural.
- On the other hand, there are well known combat sports or their non-combat versions where the representation of women is significant and natural, such as poomse in taekwondo, aikido, karate (kata), wushu (taolu) etc. In these disciplines women can realize their potential in terms of aesthetics as in other traditionally women sports (rhythmic gymnastics, synchronised swimming etc.). These combat sports, however, have not been put on the programme of the Olympic Games yet and so women have to compete in disciplines that were established by men for men.

Uznané IOC, ale nezařazené

Karate (World Karate Federation, WKF).

Přetahování lanem (Tug of War International Federation, TWIF)

Sumó (International Sumó Federation, ISF)

Wušu (International Wushu Federation, IWF)

Procentuální podíl úpolových sportů na olympijských a světových hrách

	Celkem sportů	Z toho úpolových	% podíl
(letní) Olympijské hry	28	5	17,8
Světové hry	32	5	15,6

Formy úpolových sportů

individuální souboj dvou soupeřů s využitím:

technik hodů, držení apod. v boji v postoji i na zemi (džúdó, zápas, sumó)

technik úderů/kopů (box, karate (kumite), taekwondo)

technik úderů/kopů a hodů, držení atd. (wušu (sanšou))

technik se zbraněmi (šerm)

skupinový souboj dvou družstev (přetahování lanem)

ukázky technik úpolového sportu se zbraněmi nebo beze zbraní:

individuální (karate (kata), wušu (taolu))

skupinové (karate, wušu)

Původ úpolových sportů

- ☒ evropské (přetahování lanem, šerm)
- ☒ evroamerické (box, zápas)
- ☒ asijské:
 - japonské (džúdó, karate, sumó)
 - korejské (taekwondo)
 - čínské (wušu)

Paralympijské úpolové sporty

Šerm vozíčkářů (1960)

Džúdó pro zrakově postižené (1988)

Starověké olympijské hry

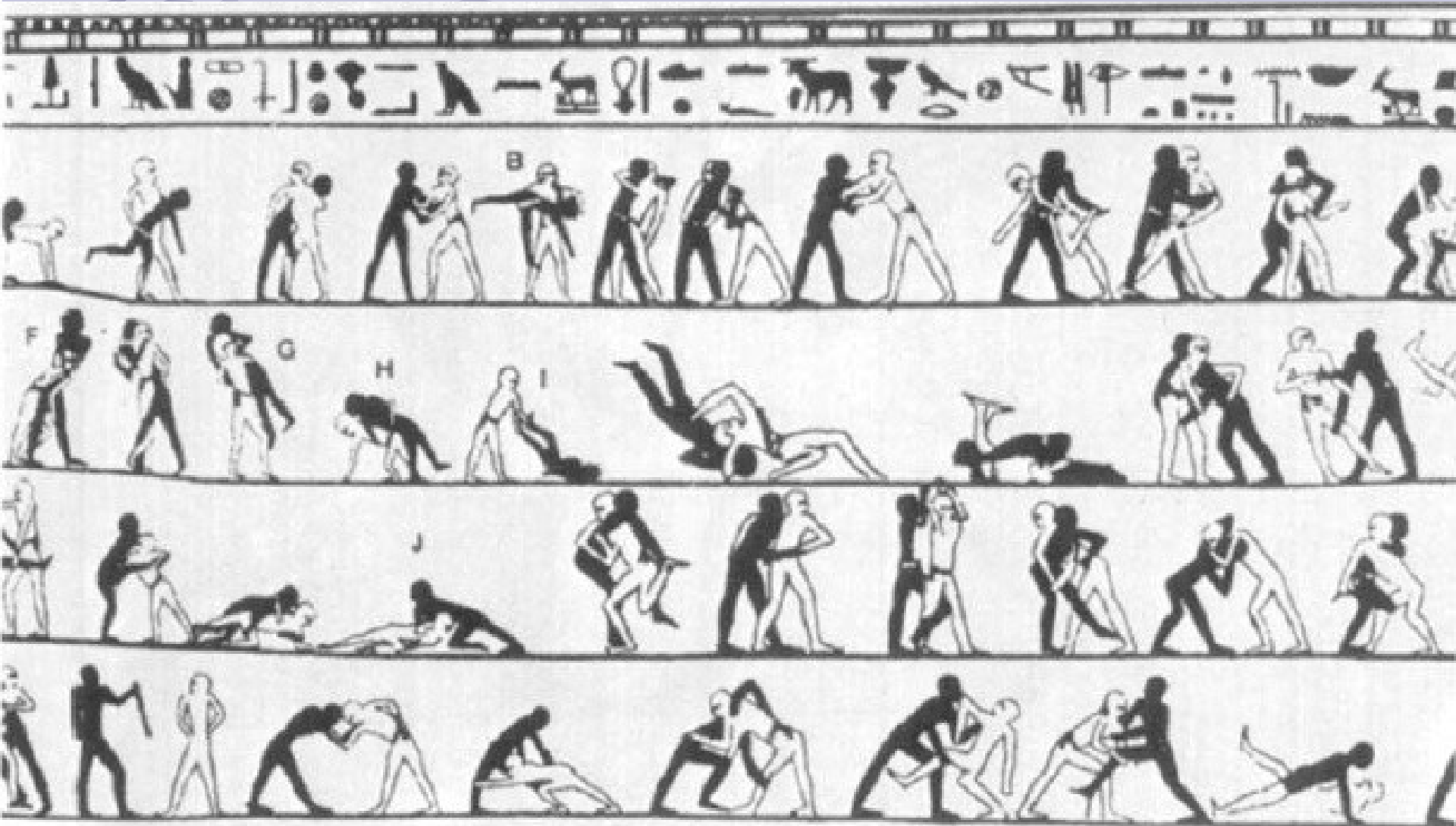
- ☞ Individuální soutěže hráli významnou roli ve starověkém Řecku
- ☞ Mluvíme o období několika staletí
- ☞ Mluvíme o území daleko přesahujícím dnešní Řecko
- ☞ Mluvíme o městských státech s různou politikou
- ☞ Mluvíme našim jazykem o starořeckých pojmech
- ☞ Některá data jsou pouhé domněnky

Důležitá data

- ☛ Doba bronzová 2500-1100 pnl.
- ☛ Doba temná 1100-776 pnl.
- ☛ Archaická doba 776-480 pnl.
- ☛ Klasická doba 480-323 pnl.
- ☛ Helenistická doba 323-146 pnl.
- ☛ Římská doba 146 pnl. -

Doba bronzová 2500-1100 pnl.

- 2000 pnl. známé malby v Beni Hasan (Egypt)
- 1600 pnl. Fresky zachycující boxery (Akrotiri, Thera)
- 1500 pnl. Rytiny boxerů (Agia Triada, Kréta)
- 1200 pnl. Mykénské pohřebí slavnosti a hry

Egypt, Beni Hasan
Hrobka prince Chetiho
2050 př.n.l.

Doba temna

1100-776 pnl.

- 884 pnl. první olympijské hry (Eratostenes, cca 300 pnl.)
- 776 pnl. první olympijské hry (Hippias, 400 pnl.)
- 704 pnl. první olympijské hry (Mallwitz, 1988)

Archaická doba 776-480 pnl.

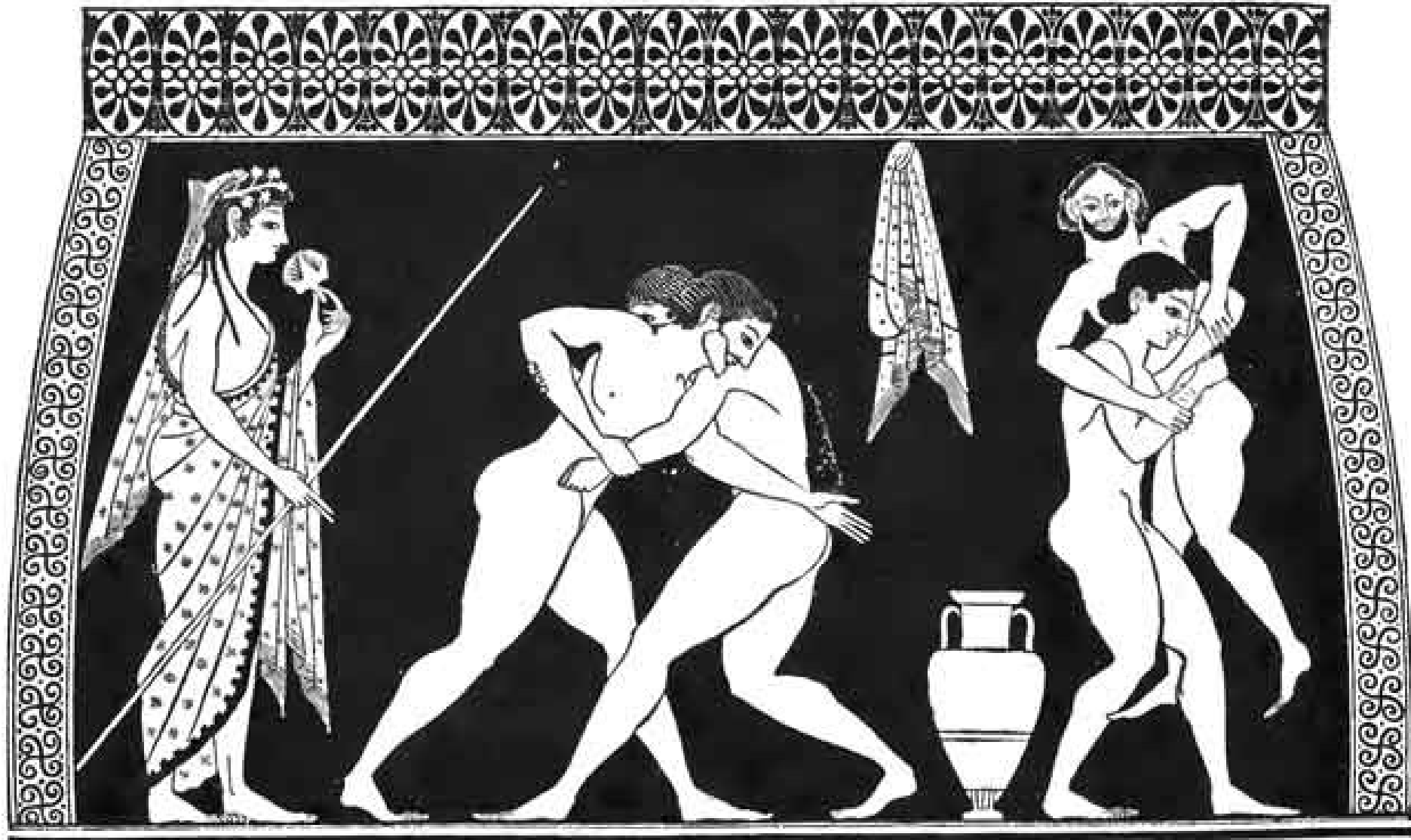
- 760-700 pnl. Homér
- 708 pnl. zápas palé a pentatlon na olympijských hrách
- 688 pnl. box pygmé na olympijských hrách
- 648 pnl. Pankration na olympijských hrách
- 586-582 pnl. Pýtijské hry (Delfy)
- 582 pnl. Istmijské hry
- 580 pnl. Hérine hry

Archaická doba 776-480 pnl.

- 573 pnl. Nemejské hry
- 566 pnl. Panatenajské hry
- 560 pnl. První zmínka o gymnáziu
- 550-450 pnl. zlaté století Řeckého sportu
- 498-446 pnl. Pindarova poezie

Řecko, amfora s malbou od Andocidese
525 př.n.l.

Řecko, amfora s malbou od Andocidese
525 př.n.l.

Klasická doba 480-323 pnl.

- 480-479 pnl. Peržané v Řecku
- 431-404 pnl. Začátek peloponéžské války
- 399 pnl. smrt Sokrata
- 380-323 Alexander Velký

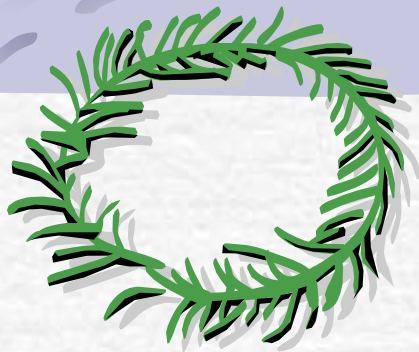
Helenistická doba 323-146 pnl.

- 200 pnl. Pankration pro chlapce

Římská doba

146 pnl. -

- 146 pnl. Řecko se stalo římskou provincií
- 385 nl. Poslední známý vítěz z Olympie
- 393 nl. Theodosius I zakázal pohanské svátky

Celořecké hry

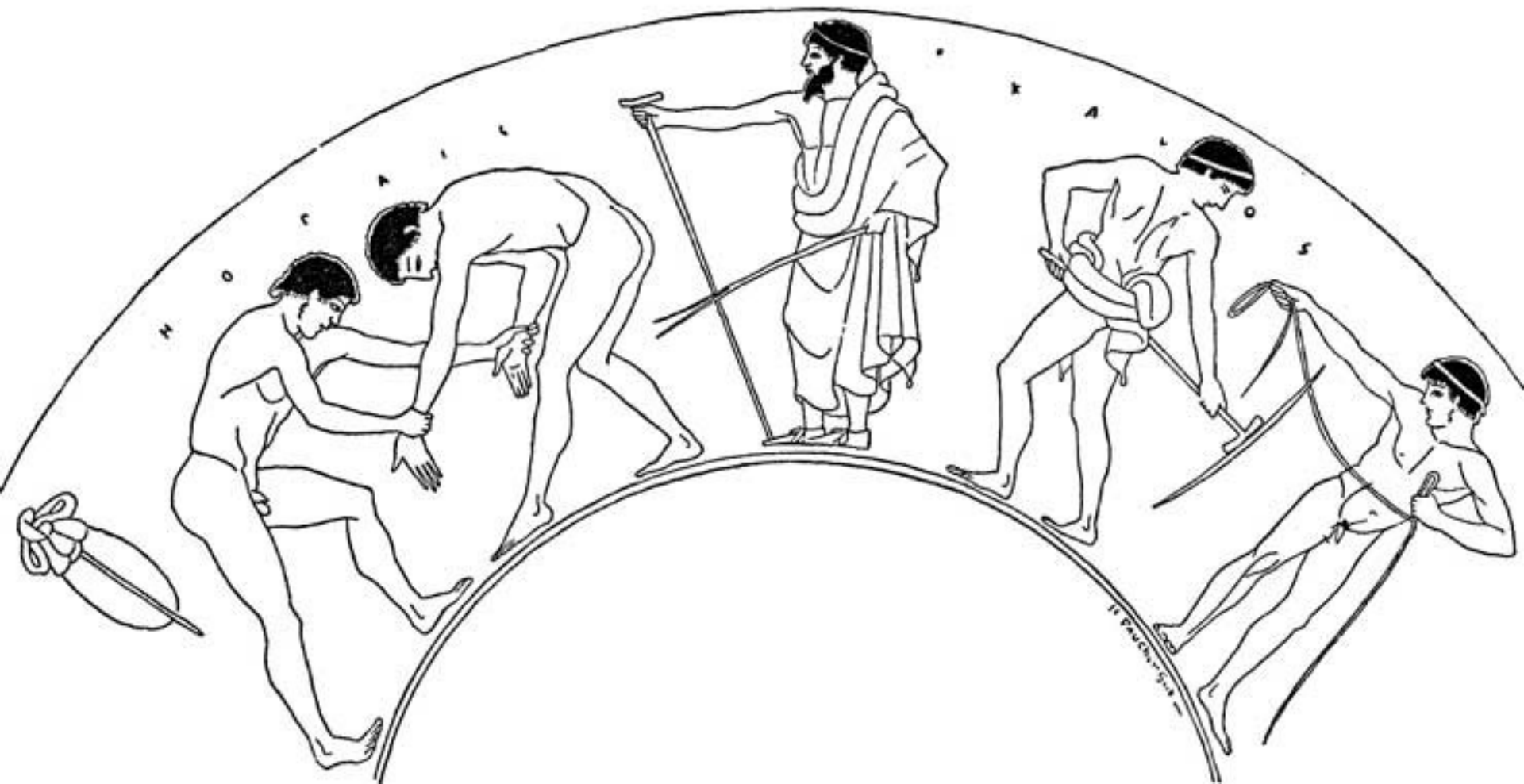
Čtyři nejvýznamnější

Hry	Místo	Zasvěcení	věvec	Interval	Založení
Olympijské	Olympia	Zeus	olivový	4	776 pnl.
Pýtijské	Delfy	Apolo	vavřínový	4	582 pnl.
Istmijské	Istmia	Poseidon	piniový	2	582 pnl.
Nemejské	Nemea	Zeus	celerový	2	573 pnl.

Sport jako výchova k vojenství/občanství

- ☞ Sparta – osobitý přístup (občan – homois)
- ☞ Sport - příprava občana, v případě potřeby vojáka
 - Ve Spartě znevažovali sport – jediná tělesná příprava je příprava na válku
- ☞ Individuální soutěže s cílem osobního prospěchu (átlon)
 - Týmová práce, skupinový boj

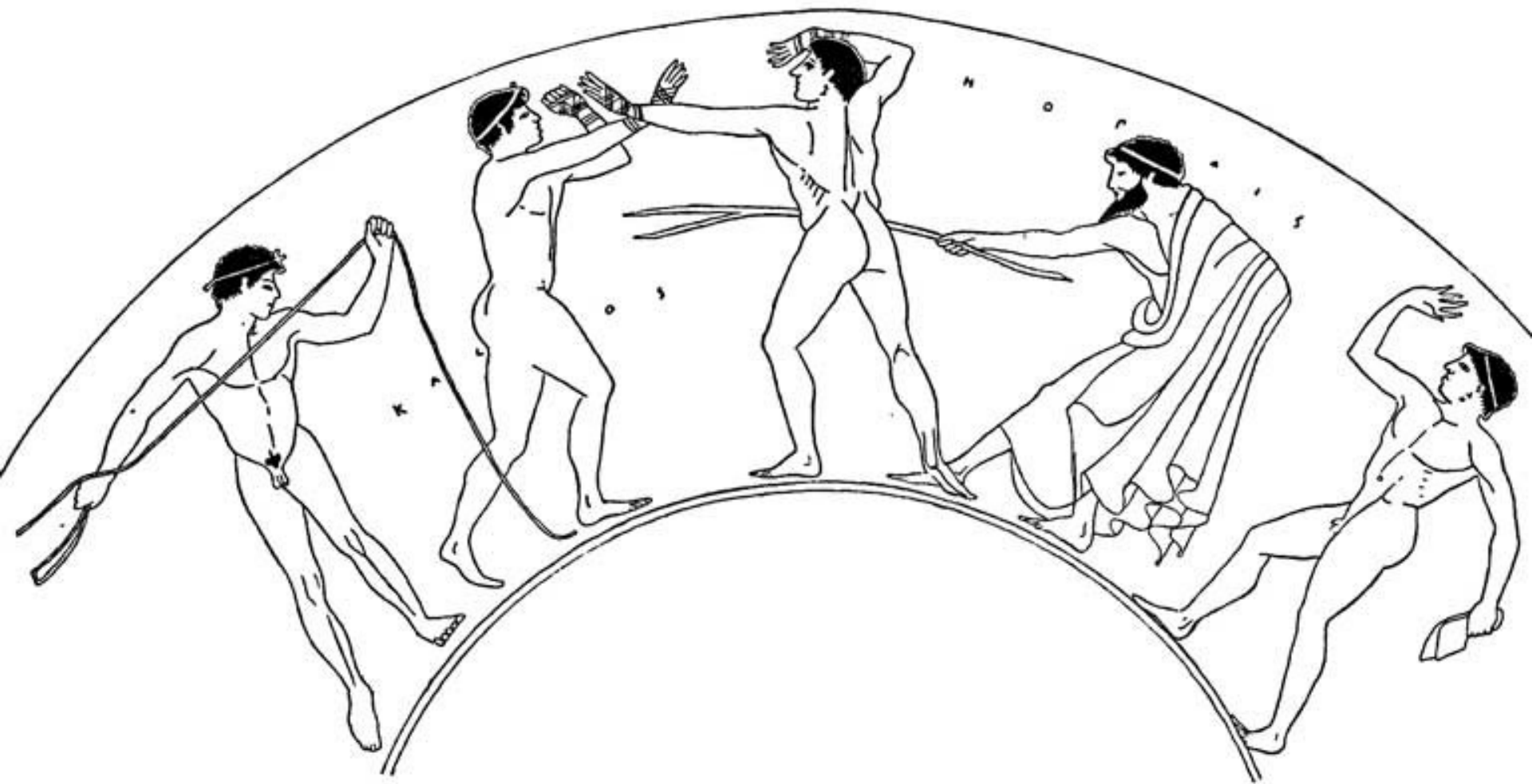
Zápas palé

Zápas palé

- Orthia palé – v postoji
 - Vítězství na tři hody (triakter)
- Kato palé – na zemi
 - Donutit soupeře vzdát se, položit ho na zem
- Místo, délka střetnutí, úprava atlétů, technika

Box pygmé

Box pygmé

- Hymantes (myrmex), oxeis hymantes
 - Caestus je římský objev
 - Tréninkové spherai

- Místo, délka střetnutí, úprava atlétů, technika
 - klimax

Pankration

Pankration

- ☛ Kato pankration – s pokračováním v boji na zemi
- ☛ Ano pankration – pouze v postoji
- ☛ Místo, délka střetnutí, úprava atlétů, technika

Novodobé olympijské hry

- 1894 – založení Mezinárodního olympijského výboru (P. de Coubertin)
- Evoluce MOV
- Zdroje k olympismu
 - Více než 17.000 publikací
 - Více než 100.000 webových prezentací
 - Více než 100 celovečerních dokumentů

Základní pojmy

- ▣ Olympijské hry
 - ▣ Olympiáda
 - ▣ Olympismus
-
- ▣ Rozdíl mezi antikou a současností

Exkluze a inkluze

- ☞ Amaterismus a pseudoamaterismus
 - Amaterismus na starořeckých hrách
 - Jak se pozná profesionál?
- ☞ Není důležité vyhrát, ale zúčastnit se?
 - Antická rovnice hrdina = první z X co dosáhl Y
 - Coubertinovo pojetí elitářství a meritokracie
- ☞ Ženy na OH
 - Coubertinův odkaz
- ☞ Paralympiády

První postantické olympijské hry

- 1604 – 1857 Cotswoldské „Olympick Games“ (R. Dover) – obnovené 1952
- 1839 – Švédsko
- 1844 – Montreal
- 1849 – W. P. Brooks – „Olympian Games“, Shrospire
- 1853 – NY, Franconiho hipodrom: „množství těch nejatraktivnějších her starověkého Řecka a Říma“

První postantické olympijské hry

- 1859 – Atény (E. Zappas)
- 1862 – Liverpool, první Olympijský festival liverpoolského atletického klubu
- 1866 – první Olympijský festival Atletické společnosti Velké Británie
- 1866 – první národní olympijské hry v Londýně

První postantické olympijské hry

- 1870 – Atény (E. Zappas)
- 1875 – Atény (E. Zappas)
- 1888/89 – Atény (E. Zappas)
- 1892 – myšlenka Anglo – saské olympiády (J. A. Cooper)
- 1894 – Atény, 1. Hry MOV (D. Vikelas)

Paralympijské hry

1960 Řím	23	400
1964 Tokio	22	390
1968 Tel Aviv	29	750
1972 Heidelberg	44	1000
1976 Toronto	42	1600
1980 Arnhem	42	2500
1984 Stoke Mandeville a NY	42	4080
1988 Soul	61	3053
1992 Barcelona	82	3020
1996 Atlanta	103	3195
2000 Sydney	123	3843
2004 Atény	141	4000

Sociální aspekty úpolových sportů na OH

- Násilí
- Agresivita
- Zdravotní aspekty vrcholového úpolového sportu
- Ženy v úpolových sportech

Budoucnost úpolových sportů na OH

- ▣ Tradice vs nové trendy
- ▣ Rovnováha
 - typy soutěží
 - ženské vs mužské disciplíny
 - kulturně – geografické rozložení
 - Společenská poptávka
(sportovci/veřejnost/média)
- ▣ Otázky komerce

ÚS na OH

- ▣ Box
- ▣ Džúdó
- ▣ Šerm
- ▣ Taekwondo
- ▣ Zápás

Světové hry

- Pod patronátem MOV organizuje International World Game Association (IWGA)
- Vždy rok po letních OH
- 1. světové hry: Santa Clara, 1981

ÚS na světových hrách

- ☛ **Aikidó** (International aikido federation, IAF)
- ☛ **Džúdžucu** (Ju-Jitsu International Federation, JJIF)
- ☛ **Karate** (World karate federation, WKF).
- ☛ **Sumó** (International sumó federation, ISF).
- ☛ **Přetahování lanem** (Tug of war international federation, TWIF).